

Wij houden de wetenschap voor gezien

De concurrentie is zo heftig dat ook talentvolle wetenschappers ermee stoppen. Drie ex-onderzoekers vertellen waarom ze uit de ratrace zijn gestapt.

DOOR WELMOED VISSER
FOTO'S YVONNE COMPIER

Goed zijn is niet genoeg, je moet supergoed zijn, supergedreven, superscherp. En je moet geluk hebben, blijkt uit de verhalen van drie voormalige wetenschappers.

“Pas nu ik uit de wetenschap ben, besef ik de druk die ik als postdoc voelde”, zegt **Sander Bosch** (32), projectmanager research support bij de Universiteitsbibliotheek van de VU. Toen zijn contract als postdoc in Nijmegen vorig jaar afliep, had hij kunnen doorstomen naar een positie als assistent-professor in Eindhoven, maar hij hield de wetenschap voor gezien.

“Als postdoc vond ik het al heel leuk om anderen te begeleiden. Ik wilde meer met anderen samenwerken, dat was voor mij een belangrijke reden om buiten de wetenschap te solliciteren.” Bosch was gedreven als onderzoeker, maar zag anderen om zich heen die nog gedrevener waren. “De eisen aan wetenschappers zijn eigenlijk niet te doen. Iedereen is goed, dus je moet harder werken dan de rest. Zo hard dat eigenlijk het niet meer in 24 uur past.”

Pas toen hij stopte voelde hij wat er van hem af viel: “Je meet je voortdurend aan andere onderzoekers. Hoeveel hebben zij gepubliceerd? Wat is hun h-index? Eigenlijk wil je zo helemaal niet naar anderen kijken, maar die druk doet toch echt iets met je.”

Iedereen probeert zich zo goed mogelijk te presenteren en veel onderzoekers hebben last van het *impostor syndrome*: het idee dat ze bedrieger zijn als ze hun prestaties overdrijven, aldus Bosch.

Misplaatst gevoel van status

Leraar maatschappijleer **Tim Immerzeel** (33), die tot najaar 2016 postdoc bij sociologie was, sluit zich daarbij aan: “Je gaat er vanzelf in geloven dat je iemand bent vanwege die publicaties, omdat daar zoveel over wordt gepraat. Dat misplaatste gevoel van status als het dan weer was gelukt, terwijl ik eigenlijk diep van binnen vond dat wat ik deed helemaal niet zo nuttig was.” Immerzeel is nog elke dag blij dat hij de overstap heeft gemaakt: “Voor de klas heb ik het gevoel dat ik echt iets kan bijdragen aan de levens van andere mensen. In het eerste jaar voor de klas kreeg ik mijn gevoel van eigenwaarde terug. Ik voelde: hier kan ik een verschil maken.”

Scoren als wetenschapper is deels een trucje, vindt Immerzeel: “Je zoekt een niche uit die zo klein en specifiek is dat niemand daar nog onderzoek naar heeft gedaan, of je kijkt welke vraag te beantwoorden is met je data in plaats van dat je vertrekt vanuit

Sander Bosch

‘Je bent jarenlang heel solitair met een klein onderwerp bezig’

Losvaste werkbijzen

> Het aantal postdocs groeide in Nederland van 4.723 in 2003 naar 6.506 in 2016. Het aantal promovendi nam in die periode nog harder toe: van 2.666 naar 4.747. Het aantal vaste academische posities groeide veel minder hard. Tijdelijke krachten verrichten dus een steeds groter deel van het wetenschappelijk werk.

> De kans om van postdoc door te groeien naar een vaste academische positie ligt in Nederland rond de 20 procent, berekende het Rathenau Instituut.

> Veelzeggend is dat de vele postdocs geen eigen positie hebben in de universitaire cao. Ze vallen in de categorie overig wetenschappelijk personeel. Bron: Rathenau Instituut, 2019

Thema

de vraag waarop je graag antwoord wilt. Ik was er eigenlijk best goed in, maar ik vroeg mezelf de hele tijd af: wie heeft hier nou echt iets aan?”

Eigenwaarde

Voor neurowetenschapper **Marlieke van Kesteren** (36) is de beslissing om de wetenschap uit te gaan vrij recent. Haar contract bij onderwijsneurowetenschap liep eind september af en nu begint ze als consultant bij een bedrijf dat kennisinstellingen helpt om onderzoekssubsidies binnen te halen. Van Kesteren is er eerlijk over: als het haar was gelukt om in Nederland een passende vaste aanstelling aan een universiteit binnen te halen, was ze waarschijnlijk wetenschapper gebleven. “Ik vind wetenschapper zijn gewoon heel leuk, maar ik wil niet die postdoc worden die oneindig lang korte contractjes aan elkaar moet rijgen en steeds minder inzetbaar wordt in banen buiten de universiteit. Ik zie dat veel mensen dat wel doen, maar dat past niet bij mijn eigenwaarde.”

Impliciet en expliciet komt het thema eigenwaarde telkens in de gesprekken naar voren: de manier waarop de wetenschap is ingericht is niet per se bevorderlijk voor een positief zelfbeeld. Bosch en Immerzeel voelden zich bij tijd en wijle bedriegers als ze het spel meespeelden en Van Kesteren noemt het deprimerend dat je als wetenschapper voortdurend bezig bent met jezelf verkopen. “Dat is een van de dingen die ik in elk geval niet ga missen”, stelt ze.

Nu Immerzeel wat meer afstand heeft, ziet hij helderder dat onderzoeker-zijn een stressvol en soms deprimerend bestaan is: “Ik zie vrienden modderen met depressie en burn-out. En dan snap ik er dus helemaal niks van dat er tegelijk een lerarentekort is. Veel academici zouden zoveel gelukkiger zijn voor de klas, denk ik, maar dat is natuurlijk een hele stap. En het zal ook niet voor iedereen de juiste oplossing zijn. In elk geval probeer ik nu wel tegen mijn vrienden te zeggen dat er zoveel meer is dan de wetenschap, want je kunt helemaal vastlopen in dat kleine wereldje.”

Geen zicht op vaste baan

Voor Van Kesteren, die al diverse beurzen binnensleepte (o.a. Rubicon, Marie Curie), was het gegeven dat ze zelfs geen vaste aanstelling zou krijgen als ze komend jaar een ERC Starting Grant (1,5 miljoen euro) zou binnenhalen, een belangrijke reden om werk buiten de wetenschap te zoeken. “Voor een vaste aanstelling moet je onmisbaar zijn voor het onderwijs en ik wil best college geven, maar niet meer dan vijftig procent. En het liefst vakken die een beetje in het

Tim Immerzeel

‘Hoeveel je publiceert is het enige wat er écht toe doet’

Postdoc wordt permadoc

> De postdoc die al tegen de veertig loopt en nog steeds tijdelijke contracten heeft, is geen exclusief Nederlands fenomeen. Het tijdschrift *Nature* introduceerde in 2015 de term ‘permadoc’ voor dit type academische jobhopper.

> De permadoc denkt telkens: nog één jaar, één experiment, één publicatie in de eindeloze strijd om het beste academische cv.

> Ook in de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland en landen als Groot-Brittannië en Duitsland is het aantal tijdelijke postdocposities veel harder gegroeid dan het aantal vaste academische posities.

> In Groot-Brittannië is de kans om een vaste aanstelling aan een universiteit te krijgen nadat je bent gepromoveerd 3,5 procent. Bron: *Nature*, 2015/2019

Marlieke van Kesteren

‘Deprimerend dat je jezelf als wetenschapper voortdurend moet verkopen’

‘Stressed and unwell’

Deze tweet van Marlieke van Kesteren (@marliekev) van 12 augustus was de aanleiding voor dit artikel:

‘Just accepted a non-academic job. It really hits me now that this means the end of an era (10+ years as an academic), but do feel it’s the right choice. I love science, but academia was making me feel stressed and unwell, sad but true. More info soon when everything is official!’

verlengde liggen van mijn onderzoek. Dat moet maar net passen en dat is dus in mijn geval niet zo.”

Alle drie de geïnterviewden willen in deze periode van hun leven niet naar het buitenland. Dat ze allemaal kleine kinderen hebben heeft daar veel mee te maken. “Ik ga niet met mijn kinderen over de wereld zeulen omdat ik zo nodig een wetenschappelijke carrière wil”, zegt Van Kesteren. Ze kennen ook allemaal verhalen van postdocs die een paar maanden uit dienst zijn gegaan om de Flexwet te omzeilen. “Daar pas ik voor”, zegt Bosch, “er zijn grenzen aan wat ik over heb voor een academische carrière.”

Decaan worden

De vereiste monomanie gaan Immerzeel, Bosch en Van Kesteren in elk geval niet missen. Ze hebben alle drie de nadelen van zo’n selectiesysteem meegemaakt in hun onderzoeksgroepen: “Men kijkt nauwelijks hoe iemand functioneert binnen een team of hoe goed zijn of haar onderwijs is. Hoeveel je publiceert is het enige dat er écht toe doet”, stelt Immerzeel.

“Universiteiten vragen altijd om een excellent onderzoeksprofiel”, zegt Bosch, “ze vragen mensen om zich jarenlang heel solitair met een klein onderwerp bezig te houden.”

Van Kesteren zag in de VS dat het ook anders kan: “In San Francisco hadden we een labmanager, die promovendi op weg hielp met hun onderzoek, dat was meestal een student. Maar je zou dat soort tussenfuncties ook voor meer ervaren wetenschappers kunnen creëren.” Bosch wil in dit opzicht de universiteit veranderen: “Mijn ambitie is om ooit decaan te worden, ook al volg ik niet het gebruikelijke pad als wetenschapper. Ik denk dat ik dat heel goed zou kunnen en ik ben echt geïnteresseerd in hoe de wetenschap is georganiseerd en wat je daaraan kunt verbeteren.”

Wél nuttig onderzoek

En Immerzeel, die het gevoel heeft dat hij als docent zoveel meer bijdraagt aan de maatschappij dan als wetenschapper, werkt sinds kort toch ook weer als onderzoeker. Maar nu wel aan een onderzoek waarop mensen zitten te wachten: “Ik sta voor de klas in het vavo (voortgezet algemeen volwassenen-onderwijs) en het viel me op dat de klas in de loop van het jaar steeds leger werd. Ik vroeg aan mijn rector of er onderzoek was naar de oorzaak van die uitval. Dat was er niet.” Op een conferentie van vavo-scholen presenteerde Immerzeel zijn voorstel om die uitval te onderzoeken. “En daarover waren dertig schooldirecteuren meteen enthousiast. Kijk, dan doe je je onderzoek dus ergens voor.” **AV**